

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASFOREDRAG NANNESTAD, BJØRKE, HOLTER OG STENSGÅRD SOKN

14.mars 2021

«DEN BESTE BOKOMMUNEN»

Nannestads visjon om å være «Romerikes beste bokommune», har lange røtter i dette lokalsamfunnet. De første menneskene slo seg ned mellom fjorden og isbreens kant for 6000 år siden. Flintøkser viser at de første nannestadsokningene livnærte seg som bønder. Antallet gravrøyser fra bronsealderen (ca 1800 – 500 f.Kr.), hovedsakelig i Bjørke og Holter, vitner om velorganiserte bosetninger med en tydelig lokal ledelse.

Også tidligere generasjoner nannestadsokninger ble utfordret av klimaendringer. Ved inngangen til jernalderen (ca. år 500 f.Kr.) ble det tørre og varme klimaet avløst av et kaldere og fuktigere værlag. Snørike vintre og våte somre rammet bøndene i Nannestad hardt, og man måtte kombinere gårdsdriften med jakt og fiske for å sikre livsgrunnlaget. Det våte klimaet bidro også til å skape det karakteristiske kuperte terrenget i Nannestad, som er formet av leirras og utglidninger gjennom årtusener. Nannestad har «det mest uregelmessige terrenget på hele Romerike»¹. Naturen har skapt store livsmuligheter, men også truet menneskers liv, helse og eiendom. Det fikk dette lokalsamfunnet senest erfare da flere boliger ble evakuert både i desember og januar, og ikke minst under det brutale leirskredet i nabobygda Gjerdrum i nyttårshelgen.

Svartedauden herjet voldsomt her på 1350-tallet. Først langt ut på 1500-tallet begynte folketallet igjen å stige og ødegårdene ble ryddet. Også kirken ble hardt rammet. I 1355 utstedte biskop Sigfrid i Oslo et avlatsbrev for alle angrende syndere som besøkte Nannestad kirke på kirkeårets festdager: «Vi ettergir i Herren 40 dager av deres bøter og straffer når de forretter sin andakt der i kirken hvert år på de nevnte dager og som rekker den samme kirken en hjelpende hånd»².

Heldigvis har både kirkens teologi og praksis endret seg radikalt siden den gang. Under koronapandemien har kirken i Nannestad vært tilgjengelig for mennesker og bidratt til livsledsagelse, støtte og budskapet om at den treenige Gud er midt iblant oss også når krisene rammer. Kirken har sammen med mange andre aktører under koronatiden bidratt til at Nannestad kommune har vært et bedre sted å bo enn det ellers ville vært.

¹ Kirkeby, Birger (1971): «Nannestad bygdehistorie – bind 4», side 25.

² Ibid, side 193.

Evnen til omstilling, nye redskaper og hardt arbeid bidro til befolkningsvekst i bygdene i Nannestad³. Gårdsbrukene var ofte små, men også i Nannestad vokste det frem flere storgårder. Ulikt de fleste andre steder ble ikke de første kirkebyggene i Nannestad kommune etablert på de gamle gudehovene, men på storgårdene Nannestad, Bjørke, Holter og Foss. De første kirkebyggene på 1000-tallet var svært enkle stolpekirker, som tidlig ble avløst av stavkirker.

Nannestad kirke ble derimot gjenoppført som romansk steinkirke innviet til døperen Johannes i andre halvdel av 1100-tallet, selv om Nannestad var langt mer ressursfattig enn nabobygdene som oppførte store steinkirker i Eidsvoll, Sørum og Skedsmo⁴. Ved reparasjonene i 1692-93 ble den nordre muren og den nordre del av vestmuren beholdt. Sammen med den runeskriftsmykkede døpefonten fra 1100-tallet, representerer dermed Nannestad kirke dette lokalsamfunnets fremste identitetsbærer.

På 1200-hundretallet ble det bygd opp et **klosterhospits** ved sydenden av Hurdalsjøen som ble et senter for lesing og skriving, håndverk, urtedyrking og hagebusker. Limaspillet gjenspeiler livet der den gangen.

Etter reformasjonen ble Nannestad bygdas hovedkirke, med Bjørke og Holter som anneks⁵. Den gamle **Bjørke kirke** ble revet i 1660-årene og ny kirke stod ferdig i 1696. Både prekestol, altertavle og døpefont ble overført fra den gamle stavkirken, og i 1853 ble det bygd dåpssakristi. Så sent som i 1930 hang det et krusifiks fra 1200-tallet i kirken, som utrolig nok er forsvunnet.

Den opprinnelige **kirken i Holter** fra en gang på 1000-tallet, en av sju kirker i Borg bispedømme innviet til Laurentius⁶, ble i 1697 avløst av den vakre kirken som står der i dag. Ved restaureringen av Holter kirke i 1923 ble det funnet gamle tjærebredde bord i takkonstruksjonen som trolig er fra den gamle stavkirken. Kirkens beliggenhet byr på en «landlig avsondrethet, en avstand til alt kiv og all strid», som Henrik Wergeland skrev da han ble utnevnt til kapellan i Holter i 1839. Dessverre for Wergeland – og Nannestad - ville ikke kongen utnevne ham etter en fuktig krangel. Men folket her lever i hans vakre kjærlighetsdikt til Amalie, «Smukke skyer»: «Omkring oss, elskte, i glade skygger/en salig menighet boer og bygger/ hvor henrykt folket/min lære seer, i ditt aasyn tolket».

³ I yngre jernalder var det 48 gårder i bygdene, omkring år 1050 var antall gårder fordoblet. Se Kirkeby, Birger (1971), side 92.

⁴ Dæhlie, Erling (1993): «Nannestad kirke gjennom 800 år», side 19.

⁵ Foss kirke er nevnt i 1591 i biskop Jens Nilssøns visitasbok. Da hadde det trolig ikke vært holdt gudstjenester i Foss kirke siden 1300-tallet, og kirken var ikke lenger i bruk. Den har trolig forsvunnet en gang på 1600-tallet, Kirkeby, Birger (1971), side 197. Jens Nilssøns svigersønn var prest her.

⁶ Trømborg, Hobøl, Garder, Lørenskog, Hakadal, Blaker, Holter

«I en krets der kirkeklokken aldri kan høres, mangler noe meget vesentlig», skriver Bosse Tangen i sitt 100-års jubileumsskrift for **Stensgård kirke**. For befolkningen som bodde nord i soknet kunne det ta en hel dag å komme til Bjørke kirke. Etter et bredt folkelig engasjement ble grunnsteinen til Stensgård kirke nedlagt St. Hansdag i 1901. I november 1902 ble kommunens yngste helligsted, vakkert beliggende ved Hurdalsjøen, innviet av biskop Bang. Det vakre og intime kirkebygget viderefører tradisjonen fra det gamle klosterhospitset.

DEN NORSKE KIRKE I DAGENS NANNESTAD

Det er tette bånd mellom kirke og lokalbefolkning i Nannestad kommune, og Den norske kirke er fortsatt nannestadsokningenes folkekirke i oppslutning og bruk. Medlemstallet har økt fra 8756 til 9249⁷ siden forrige visitas i 2010. Hovedsakelig fordi mange innflytter tilhører andre kristne kirkesamfunn eller islam, er andelen kirkemedlemmer av befolkningen redusert fra 80% til 65%. Gruppen utenfor Den norske kirke som øker mest, er de som ikke er medlem noe sted.

Gudstjenester og kirkelige handlinger

Gudstjenesten og kirkelige handlinger har gjennom hele kirkens historie vært kirkens hjerteslag og grunnleggende, hellige handlinger. Den norske kirke i Borg sitt første strategiske mål er derfor at flere deltar i og opplever gudstjenestene og kirkelige handlinger som trosstyrkende og inkluderende.

Gudstjenesteoppslutningen i soknene i Nannestad kommune er noe redusert siden 2010⁸. Med de tydelige visjonene menighetsrådene har gitt uttrykk for i løpet av visitasen for å videreutvikle et mangfoldig og inkluderende gudstjenesteliv med fokus på stedegengjøring og involvering, bør det være en målsetning å øke gudstjenestedeltakelsen til 2010-nivå⁹.

I koronaåret 2020 er deltakelsen på søn- og helligdagsgudstjenester redusert med 42,8%, men antall gudstjenester økte med 17%. Økningen i antall gudstjenester i Nannestad kommune i 2020 er meget gledelig, og ligger langt over både

⁷ Hovedforklaringen til at andelen medlemmer i Den norske kirke er lavere i 2020 enn det var i 2010 er en betydelig økning i andelen av befolkningen som har innvandrerbakgrunn. I 2020 var 13,8% av befolkningen i Nannestad kommune, tilsvarende 1958 personer, registrert med innvandrerbakgrunn. De største innvandringsgruppene er fra Polen (675), Litauen (359) og Pakistan (293). I Nannestad bor det 2063 som er medlemmer i andre tros- og livssynssamfunn. Av disse er flest medlemmer i Den katolske kirke (819). Human-Etisk forbund har 148 medlemmer. I Nannestad er 20% av befolkningen (2827) ikke medlemmer i noe tros- og livssynssamfunn, og er dermed den største gruppen utenfor Den norske kirke.

⁸ I 2019 var det 9.734 gudstjenestedeltakere totalt, noe som tilsvarer 1,05 gudstjenestebesøk per medlem. Dette er en reduksjon fra forrige visitas der det var 12.483 gudstjenestedeltakere, som tilsvarer 1,4 gudstjenestebesøk per medlem.

⁹ I 2018 var det 11.329 gudstjenestedeltakere (1,2 pr medlem), i 2017 var det 11.745 deltakere (1,28 pr medlem) og i 2016 var det 12.335 gudstjenestedeltakere (1,37 pr medlem).

bispedømmet og prostiet¹⁰. I møte med koronapandemiens strenge restriksjoner og antallsbegrensinger, har soknene i Nannestad strukket seg langt for å legge til rette særlig for dåp og konfirmasjoner. Kirkene har vært åpen, tilgjengelig og fleksibel i møte med mennesker som har søkt livsledsagelse og ønsket å feire livets store begivenheter også i pandemiens tid. Dette har bidratt til å gi trygghet og håp i en usikker og krevende tid.

Kirken var ikke like fleksibel under kapellan Samuel Rasmussen Schou i Holter (1665-1700), som holdt strengt på kirketukten. På 1680-tallet var livsvilkårene harde, og mange måtte prioritere å berge avling, liv og helse fremfor å gå i kirken. Det likte kapellan Samuel dårlig, så høsten 1683 stevnet han en rekke nannestadsokninger til futen for å ha forsømt kirkegangen. De som ikke hadde «lovlig og billig» årsak til å utebli, ble dømt til å bøte for helligbrøden til kongen, samt betale saksomkostninger¹¹.

Soknene i Nannestad er i dag preget av et rikt og mangfoldig gudstjenesteliv, der soknene har ulike profiler som både utfyller og forsterker hverandre. Menighetsrådene har vedtatt felles justert liturgi for hovedgudstjenesten, som formelt ble tatt i bruk 1.søndag i advent 2020. Den justerte liturgien gir nødvendige rammer som uttrykker kirkens enhet, samtidig som den legger til rette for å arbeide kreativt med gudstjenestens utforming.

Etter biskopens oppfatning er det også i Nannestad et stort potensial til å videreutvikle et mer differensiert gudstjenestetilbud som tydeligere svarer på de ønsker, behov og lengsler som den stadig mer mangfoldige befolkningen ha, og der folk og organisasjoner involveres i gudstjenesteutforming. Dette bør tydeliggjøres i et forutsigbart årshjul for gudstjenestelivet.

Det er allerede mange gode eksempler som kan videreutvikles i dette helhetlige strategiarbeidet: **Friluftsgudstjenestene** ved Hurdalssjøen (Stensgård sokn) og på Hellern (Bjørke sokn), den årlige gudstjenesten på **Nannestadfestivalen**, **fjøsmessen** i adventstiden og **1.mai-gudstjenesten** i Holter sokn, og **17.mai-gudstjenesten** i Nannestad er noen eksempler. Samarbeid med nabosognet Gjerdrum om f.eks. påskenaattsgudstjeneste kan også vurderes. Den samiske språkklassen på Nannestad ungdomsskole, bør involveres i gudstjenestearbeidet knyttet til **Samefolkets dag** i alle sokn.

Den brede og gode samhandlingen med det rike **lag- og foreningslivet** i bygdene kan utvikles til et enda sterkere samarbeid om temagudstjenester eller gudstjenester med ulikt særpreg, og Kulturskolens elever kan bli regelmessige innslag.

¹⁰ I Borg bispedømme ble antall søn- og helligdagsgudstjenester i 2020 redusert med 9,8% og i Øvre Romerike prosti med 0,9%. Bakgrunnstallene 2020 for Nannestad viser at det er særlig antall konfirmasjonsgudstjenester (+107,1%), julaftensgudstjenester (+57%) og dåpsgudstjenester (+10%) som har økt.

¹¹ Kirkeby, Birger (1971), side 379.

Strømmede gudstjenester på nettet må være en del av denne strategien, og «den nye normalen». Bispedømmets kartlegging viser at de viktigste suksessfaktorene for den digitale kirke er tydelig ledelse, god organisering, samarbeid over soknegrenser, samt kommunikasjonsfaglig og digital kompetanse.

Som en del av dette utviklingsarbeidet er det også nødvendig at de fire soknene prioriterer en felles satsning på **kommunikasjon** rettet mot hele den mangfoldige befolkningen i kommunen. Kirken må enda tydeligere kommunisere med en befolkning som i større grad enn tidligere oppsøker de gudstjenestene, enten fysisk eller på nett, som passer med livsfase og personlige preferanser. Lokalkirkens deltakelse i bispedømmerådets kommunikasjonsløft og #øktoppslutning bidrar med viktig kompetanse i dette arbeidet, og det er i forlengelsen av dette naturlig at fellesrådet også går over til Den norske kirkes felles nettsideløsning på **episerver**.

Menighetsrådene oppfordres til å vedta bispedømmets ordning for en **Inkluderende menighet**. Dette vil gjøre kirkens gudstjenesteliv og andre tiltak til et sannere uttrykk for hele mangfoldet i Guds familie.

Nattverddeltagelsen er lav i alle fire sokn. I 2019 var det 23,5 nattverdgjester pr gudstjeneste med nattverd i alle fire sokn, noe som er omtrent på nivå med gjennomsnittet de fire foregående årene (24,3). Det betyr at forkynnelse, sjelesorg, trosopplæring og voksenundervisning må forsterke invitasjonen til å delta i nattverdens store og åpne gjestebud som gir nåde, livskraft og livsmot. Det må legges til rette for å styrke dåpsfølgene, konfirmanter og deres foreldres frimodighet til å motta nattverdens gave.

Antall **nattverd gudstjenester** er for lavt. I 2019 ble det feiret nattverd på bare 48% av søn- og helligdagsgudstjenestene. Kirkemøtet har vedtatt at det normalt skal feires nattverd på hovedgudstjenestene, og biskopen har derfor bedt om at det feires nattverd på 70% av hovedgudstjenestene i lokalkirkene i Borg. Menighetsrådene i Nannestad kommune må arbeide målrettet for å nå dette målet¹².

Sang og musikk er en helt sentral del av kirkens gudstjenestefeiring, tilbedelse og kulturformidling også her i Nannestad. Virksomheten er båret av et utstrakt samarbeid med lokale sang- og musikkrefter, blant annet Nannestad kammerkor og Seniorskoret som bidrar regelmessig på gudstjenester. Skolekorpset spiller ofte på julaftensgudstjenester, og det ligger vel til rette for et utvidet samarbeid. Det er også meget prisverdig at kirken har tatt initiativ til samarbeid med hele bredden av lokale aktører, som kulturskolen, kor, korps og lokale musikere. Målet om å bidra til kirkemusikalsk variasjon og bredde er meget godt, og bidrar til at det samlede lokale musikk- og kulturtilbudet når en større bredde mennesker. Prosjektet «**Lunsj med**

¹² I 2020 ble det feiret nattverd på 18,2% av søn- og helligdagsgudstjenestene, og antall nattverdgjester ble redusert med 67,2%. Dette kan forklares med at det ble gjennomført færre gudstjenester, samt nasjonale restriksjoner på nattverdfeiring gjennom store deler av året.

lyd» og planene om å starte opp et **ungdomskor**, som det eneste i kommunen, er et viktig bidrag til dette. Slik kan mange gode krefter forsterke hverandre.

Vanligvis gjennomføres det omkring 15 kirkelige **vigsler** i Nannestad kommune¹³. Vigsler er en stor økonomisk belastning for mange. Det er derfor viktig at muligheten for et enklere, kirkelig vigselstilbud enn det store «kirkebryllupet» kommuniseres tydelig, gjerne med Stensgård kirke som sted. Kirkelig vigsel kan også, etter prestens godkjenning, skje utenfor kirkerommet.

Gravferdsforvaltningen er en sentral del av kirkens kjerneoppdrag. I Nannestad kommune ble 98,8% av alle døde gravlagt ved kirkelig seremoni i 2020. Det vitner som svært høy kvalitet og troverdighet i kirkens ledsagelse av mennesker i livets tyngste stunder. Som i hele bispedømmet blir de velholdte gravplassene i Nannestad mye brukt av befolkningen, også i økende grad av ungdommer. De gamle helligstedene skaper en unik ramme for den eksistensielle undringen som mange av oss kjenner på i disse usikre tidene. Den årlige tradisjonen med utdeling av vafler og kaffe 16.mai til de som kommer for å stelle gravene i Bjørke og Holter, legger til rette for en meget inkluderende møteplass og sosialt treffpunkt. Det ligger mye god folkehelse i å oppleve at man ikke er alene i sorgen og savnet etter sine kjære, men del av et stort fellesskap.

Det er gledelig at lokalkirken nå satser på å holde regelmessig **åpen kirke**. Denne muligheten bør også omfatte tidspunkter der mange oppsøker gravlunden, for å koble lysene på kirkegården med Kristuslyset i globen. «Åpen kirke» kan være et utmerket samarbeidstiltak med NAV og med lag og foreninger i bygda.

Undervisning: Dåp og trosopplæring

Dåpen er kirkens grunnleggende handling, sentral i mange familier livsløp og en viktig tradisjonsbærer. Det andre strategiske målet for Den norske kirke i Borg er derfor at flere søker dåp og deltar i trosopplæringen. Kirkens undervisning består av kontinuerlige tiltak fra vugge til grav, særlige breddetiltak i henhold til trosopplæringsreformen fra 0-18 år og skole-kirke-samarbeid.

Antall **dåpshandlinger** i de fire soknene var 112 i 2019, som er betydelig høyere enn de foregående årene¹⁴. Det er også den høyeste andelen dømte av fødte (69%) de siste fem årene¹⁵. Det er svært prisverdig at man bruker trosopplæringens mange arenaer, ikke minst babysang, til å oppmuntre foreldre til å bære barna sine til dåp. Også **dåpsfesten** på Maria budskapsdag er et meget godt tiltak som både bidrar til god oppslutning og synliggjøring av dåpen i lokalsamfunnet.

¹³ Antall vigsler varierer fra år til år for alle fire soknene: 13 (2016), 22 (2017), 14 (2018), 11 (2019) og 9 (2020).

¹⁴ 80 (2018), 74 (2017), 79 (2016), 73 (2015).

¹⁵ 44% (2018), 57% (2017), 60% (2016), 64% (2015).

I koronaåret 2020 ble det gjennomført 72 dåpshandlinger, noe som er en reduksjon på 35,7%. Det må prioriteres å etablere kontakt med foreldrene som av ulike grunner valgte bort dåp i 2020, og invitere til den store dåpsfesten til høsten.

Koronatiden har også her i Nannestad gitt gode erfaringer og tilbakemeldinger på **egne dåpsgudstjenester** utenfor hovedgudstjenesten og på andre ukedager. Biskopen vil gjerne bevare dåpens tilknytning til hovedgudstjenesten, men det er nødvendig at kirken i «den nye normalen» er mer fleksible og tilpasser seg menneskenes livssituasjon og preferanser når det gjelder tidspunkt for dåp. Dette er særlig viktig i innflytterkommunen Nannestad, der det normalt vil være mange tilreisende fra andre steder i landet som skal delta på dåpsfesten.

KIRKEN – SENDT TIL VERDEN OG NANNESTAD

Kirken er ikke til for seg selv. Kirken er sendt til verden for å forkynne det gode budskapet om Guds nåde i Jesus Kristus og gi retning til, og delta i, arbeidet for et godt samfunn lokalt og globalt, for alle slags mennesker og hele skaperverket. Kirken har derfor alltid hatt som oppdrag å danne gode samfunnsborgere og forvalte naturen og våre felles ressurser på en bærekraftig måte, til fellesskapets beste.

Dette har kirken gjort ved å løfte frem Guds visjon for mennesker og skaperverk, og på sitt beste ved å kritisere makter og myndigheter som hindrer utviklingen av et inkluderende og bærekraftig samfunn for alle. Dette er en tradisjon som går tilbake til profetene i den hebraiske Bibel, og som vi deler med jøder og muslimer. Kirken må være en slik drivkraft også i fremtiden, i samarbeid med alle gode krefter.

Den norske kirkes diakoniplan systematiserer store deler av dette engasjementet i begrepene nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, kamp for rettferdighet og vern om skaperverket. I trosopplæringsplanen legges det til rette for tiltak som gir barn og unge tilhørighet til kirken og den kristne tro, og gir rom for trospraksis og livstolkning.

Bærekraftsmålene er i dette ti-året en bro mellom kirkens visjon, og allmenne målsetninger for samfunnsutviklingen lokalt, nasjonalt og globalt. Disse målene gir et felles språk med offentlige myndigheter, organisasjoner i det sivile samfunn og næringsaktører. Mye av det jeg har sett utfolde seg under visitasen i Nannestad kan også sees som kirkens bidrag til gjennomføring av bærekraftsmålene. Dette er på forbilledlig vis synliggjort i forslaget til **ny felles diakoniplan** som menighetsrådene skal behandle i løpet av året. Her er noen eksempler:

Mål 1 og 2 – Utrydde sult og alle former for fattigdom:

Kirken i Nannestad deltar i **Kirkens Nødhjelps fasteaksjon** og dermed i Den norske kirkes globale engasjement mot fattigdom, undertrykkelse og kriserammede. I denne innsatsen står vi sammen med andre kirkesamfunn og kirkelige organisasjoner nasjonalt og globalt. I Nannestad er kirken også aktivt med på den årlige **TV-aksjonen**.

Menighetsrådenes **misjonsavtaler** med NMS (Nannestad og Stensgård), Den Norske Israelsmisjon/Bridge Builders (Bjørke) og Misjonsalliansen (Holter) synliggjør at lokalkirken i kommunen er en integrert del av den verdensvide kirke, og står sammen med alle som lider og kjemper mot urett.

Som følge av nedstengningen av Oslo Lufthavn under koronapandemien, har befolkningen i Nannestad blitt særlig hardt rammet. I desember 2020 var 7,8%, 750 mennesker, i Nannestad **arbeidsledige**. Mye tyder på at kommunen vil få et stort etterslep av arbeidsledige sammenlignet med resten av landet. Mange vil måtte leve med en svært krevende økonomisk situasjon over lengre tid. Det har vært løfterikt å høre hvordan kommunens ledelse arbeider målrettet både ovenfor nasjonale myndigheter, nabokommuner og i egen organisasjon for å avhjelpe en kritisk situasjon for mange, både på kort og lengre sikt.

Gjennom **Hjerterommet** har kirkens diakonale virksomhet vært en viktig bidragsyter for å avhjelpe den akutte nøden. Gjennom utdeling av betydelige mengder mat, klær, fyringsved og diverse utstyr har kirken bidratt til å gjøre Nannestad til et bedre sted å bo for de som har fått livsgrunnlaget kraftig redusert under koronakrisen. Samarbeidet med barnevern, NAV, helsestasjon, psykisk helse og andre, sikrer nødvendig kommunikasjon mellom alle aktører som arbeider inn mot de som er mest sårbare, og bidrar til en bærekraftig oppfølging på lengre sikt. I lokalsamfunnet bidrar kirken også med mange **arenaer** som er tilgjengelige og gratis for alle, både barn, unge, voksne og eldre.

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder:

En stor del av kirkens virksomhet bidrar til helse og økt livskvalitet. Gode eksempler i lokalkirken i Nannestad er sjelesorgsamtaler, samtaletilbudet Nådestolen, besøkstjeneste, samarbeidet med boveiledertjenesten, eldreturer, pilegrimsvandringer, samt andakter og tilstedeværelse på sykehjemmet. Gratis utlån av bil gjennom hele året og utlån av hytter på Sjusjøen om sommeren bidrar til å redusere utenforskap. Den nyetablerte «Endringsstien» er et viktig tilbud for mennesker som gjennomlever livskriser, og en spennende videreutvikling av de gamle pilegrimstradisjonene.

Selv om Nannestad er et godt sted å bo for mange, er det også mange unge som sliter med redusert livskvalitet. **Ungdataundersøkelsen** fra 2019 viser at ungdomsskoleelever i Nannestad scorer lavere enn landsgjennomsnittet når det gjelder trivsel i lokalmiljøet (Nannestad 60%, nasjonalt 73%), og høyere på andel ungdomsskoleelever som sliter mye med ensomhet¹⁶. I samtaler med kommuneledelsen ble det uttrykt en særlig bekymring for utfordringer knyttet til

¹⁶ (Nannestad 31%, nasjonalt 20%). De samme trendene ser vi blant elever på videregående skole, der både andelen som oppgir de er ensomme (Nannestad 35%, nasjonal 26%), er mye plaget med depressive symptomer (Nannestad 29%, nasjonalt 20%), blir mobbet (Nannestad 9%, nasjonalt 5%) og har vært utsatt for seksuell trakassering (Nannestad 36%, nasjonalt 32%), ligger høyere enn både i Akershus og nasjonalt.

psykiske helse. Skoleledelsen bekrefter at disse utfordringene stikker dypere enn «alminnelig ungdomsproblematikk» i overgangen mellom barneår og voksenliv, og at koronatiden har forsterket dette. Gjennom kirkens omfattende engasjement innenfor klima og miljø bidrar lokalkirken til å redusere klimasorgen og håpløshet.

Dette må være en hovedutfordring for alle aktører i lokalsamfunnet og må løses gjennom forsterket samskaping mellom kommune, kirke, idretten, organisasjoner i sivilsamfunnet og næringsaktører, slik bærekraftmål 17 oppfordrer til. Ikke minst er det behov for flere **inkluderende møteplasser** med lav terskel der voksne er til stede og uformelt kan snakke med barn og unge. Kirkerommet som et annerledes rom innbyr til en annen type samtale og refleksjon, og er én slik arena. Pensjonistenes mulighet til frivillig engasjement er, i tillegg til å være avgjørende for kirkens liv, også med på å styrke pensjonisters folkehelse. «Grønn kirkering» er et meget imponerende eksempel og kan kanskje bli et nytt fellestiltak?

Mål 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle:

Den til dels meget gode oppslutningen om **trosopplæringstiltakene** og det kontinuerlige **barne- og ungdomsarbeidet** skaper arenaer for samtaler om eksistensielle spørsmål, refleksjon, undring, livsmestring og kristen livstolkning, og er viktig i sårbar livsfase. I tråd med dette bekrefter bispedømmets siste medlemsundersøkelse at 55% av medlemmene oppgir at kirkens barne- og ungdomsarbeid er viktig for dem.

Det er meget god oppslutning på de sentrale breddetiltakene som babysang¹⁷, 4-årsbok¹⁸, 6-årsbok¹⁹, Tårnagenter²⁰ og konfirmasjon²¹. Det er forbilledlig at man gjennomfører allerede utviklede opplegg fra Den norske kirkes «Ressursbank» for flere av tiltakene. Det gjør det mulig å prioritere ressursene til økt kommunikasjon med målgruppene, markedsføring og målrettet arbeid for å øke oppslutningen. Det er også meget bærekraftig at man i trosopplæringsarbeidet har tilpasset seg den nye frivilligheten ved å utfordre foreldre til å stille opp som frivillige på tiltak der barna deres er med.

Det felles trosopplæringsutvalget mellom de fire soknene synes å fungere godt, og det virker som man har funnet en god balanse gjennom å rullere de fleste av tiltakene mellom de ulike kirkebyggene fra år til år, slik at det er et bredt tilbud i alle bygdedelene.

¹⁷ Babysang: 45% (2015), 58% (2016), 58% (2017), 42% (2018), 50% (2019).

¹⁸ 4-årsbok: 47% (2015), 51% (2016), 43% (2017), 47% (2018), 36% (2019).

¹⁹ 6-årsbok: 31% (2015), 17% (2016), 40% (2017), 34% (2018), 48% (2019).

²⁰ Tårnagenter: 25% (2015), 35% (2016), 20% (2017), 49% (2018), 36% (2019).

²¹ Gjennomsnittlig deltakerprosent konfirmasjon 2016-2020: 82% (Holter), 87% (Bjørke), 76% (Nannestad), 120% (Stensgård).

Det er et godt **samarbeid mellom skole og kirke** om skolegudstjenester før jul, og noen klasser på barne- og ungdomstrinnet er på kirkebesøk på andre dager. Diakonen har hatt et nært samarbeid med helsesøstertjenesten både på videregående og ungdomsskolen, samt med U-gruppa på Preståsen. I samtalen med kommunens skoleledelse ble det enighet om å videreutvikle dette gode samarbeidet til en overordnet rammeplan for skole-kirke-samarbeid på kommunenivå, som tydeliggjør hvordan kirken kan bistå skolen i å nå sine målsettinger. En slik rammeplan vil skape forutsigbarhet og kunne utfolde hele bredden av muligheter til faglig samhandling mellom skole og kirke, både i KRLE og en rekke andre fag som f.eks. historie, musikk og byggeskikk. Kirken som ressurs i sorgbearbeiding og livsmestring – et kjernebegrep i de nye fagplanene – er et annet og svært relevant eksempel.

Mål 10 – Redusere ulikhet:

Vi ser en generell utvikling der ulikheter i økonomisk kapasitet og sosial deltagelse øker også i Norge. Koronapandemien forsterker dette, der de som har minst og strever mest merker effekten hardest og lengst. Kirken må være en aktiv bidragsyter i å være med på å redusere ulikheten og tydelig påpeke beslutninger lokalt, nasjonalt og globalt som går i motsatt retning.

Mål 11 - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige:

Nannestad er en av de kommunene i landet som de siste 20 årene har hatt størst prosentuell befolkningsvekst, hovedsakelig på grunn av det store arbeidsmarkedet på Oslo Lufthavn²².

Det er en kjent utfordring at det oppstår utfordringer knyttet til forankring, identitet og levekår i lokalsamfunn som opplever hurtig urbanisering og sentralisering. Dette stiller store krav til alle aktører i lokalsamfunnet for å bidra til balanserte arealplaner, inkludering av innflyttere og tydelig identitetsskaping.

Trosopplæringens mange arenaer er en viktig for nettverksbygging og inkludering av de mange nye barnefamilier som slår seg ned i Nannestad, og familiemiddagen er et viktig tilbud til småbarnsfamilier som ofte lever hektiske liv.

I arbeidet med å oppfylle kommunens visjon om å være Romerikes beste bokommune, har **kunst og kultur** en særlig viktig rolle. Gjennom møteplasser, arenaer og aktiviteter kan kunst og kultur bidra til sosial deltagelse og inkludering på tvers av sosiale, etniske, aldersmessige og økonomiske skillelinjer.

²² I perioden 2001-2017 økte innbyggertallet med 4.500 mennesker, som tilsvarer en befolkningsvekst på 53%. SSBs befolkningsframskriving frem mot 2040 viser at befolkningsveksten vil øke i samme tempo de neste 20 årene.

Kunst og kultur er definert som et av Den norske kirkes særlige satsningsområder. Også her i Nannestad er kirkebyggene og den omfattende kirkelige virksomheten viktige arenaer for kulturutfoldelse, bl.a. gjennom «**Lunsj med lyd**» og samarbeidet med **kulturskolen, kulturkontoret, korpset og korene** i bygda. Samtidig er det et potensiale til videreutvikling.

Det var derfor særlig spennende å høre om det nye brukerstyrte **kulturhuset** som nå skal bygges i Midtbygda. Lokaliseringen like ved Nannestad kirke vil legge svært godt til rette for et mangfold av aktiviteter, og det ligger svært godt til rette for samskaping mellom hele bredden av organisasjoner, lag og foreninger når kulturtorget skal fylles med aktiviteter og innhold. Her må **kirkens kulturutvalg** ta en tydelig rolle, både når det gjelder å videreutvikle sitt eget kulturtilbud – her har ferieaktiviteter og orgel-sommerskole allerede blitt nevnt – og bidra til å skape gode arenaer for samhandling med hele kulturlivet. «Grønn kirkerings» mange produkter representerer også et viktig kulturbidrag.

Mål 13 - Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem:

Alle fire sokn i Nannestad er sertifisert som **grønn menighet**. Det var særlig inspirerende å møte **Grønn kirkering** i Holter sokn, som med stor kreativitet og smittende engasjement arbeider med å konkretisere menighetsrådets grønne målsetninger, særlig når det gjelder gjenbruk og kortreist mat. Markeringen av **Skaperverkets dag** involverer bredt, og både hagelaget, bondelaget og bonde- og småbrukerlaget er med i gjennomføringen, foruten at bygdekvinnelaget baker flatbrød til nattverden.

Nannestad kirkelige fellesråd, med kirkevergen som sterk drivkraft, er helt ledende i hele Den norske kirke på **energireduksjon, kildesortering og systematisk rapportering** på klimaavtrykk og CO₂-utslipp helt fra 2013, med imponerende resultater.

Mål 17 – Samarbeid for å nå målene:

Samtalene og møtepunktene under visitasen har vist at det er en høy bevissthet i dette lokalsamfunnet om å arbeide målrettet for å virkeliggjøre bærekraftmålene og visjonen om Nannestad som Romerikes beste bokommune, der alle inkluderes i samfunnsutviklingen. Kommune, kirke, lag og foreninger må også i fortsettelsen se sine ressurser sammen, koordinerer tiltakene og jobber målrettet for å forsterke alt det gode som allerede skjer i Nannestad.

Lovpålagt og formalisert samarbeid kommune-kirke

Det har i en årrekke vært et godt og konstruktivt samarbeid mellom kommune og lokalkirke i Nannestad. Den gode relasjonen kommer til uttrykk gjennom en tillitsfull dialog, forutsigbare økonomiske rammer og en godt fungerende tjenesteytingsavtale. Det er gode tradisjoner for at kirken i samarbeid med NAV tilbyr

arbeidstreningsplasser i administrasjonen og på gravlundene. Diakon og prest er medlemmer av kommunens kriseteam. Lokalkirken i Nannestad bidro i kommunen og kirkens krisearbeid sammen med bl.a. Røde Kors, i det store og meget vel fungerende arbeidet for de rammede i Gjerdrumrasen. Det er fremtidsrettet at diakonen finansieres 100% over kommunens bidrag til fellesrådet. I 2012-2017 var kirken driftsansvarlig for den kommunale ungdomsklubben. Kommunens store bidrag til restaurering av orgelet i Bjørke kirke vil styrke dette kirkerommet som arena for kultur og musikk. Det samme gjelder planene om kvalitetsflygler i to av kirkene.

Siden forrige visitas har det vært utført vedlikeholdsarbeid på kirkebyggene, både utvendig og innvendig. Alle kirkene har nå også universell adkomst, mens dette fortsatt mangler på kirkekontoret. Nannestad gravplass har fått nytt servicebygg med toaletter og kjølerom, og både i Holter og Stensgård kirke er det også nye kjølerom. Kirkestua i Holter er siden forrige visitas tilrettelagt for livssyns åpne gravferds seremonier.

Siden forrige visitas har det også blitt anlagt nytt gravplassanlegg ved Nannestad kirke med både kistegraver, navnet og anonym minnelund samt gravfelt for muslimer, som synliggjør kirkens rolle som gravferdsforvalter for alle. Utvidelsen av gravplassen ved Holter kirke forventes ferdig i 2023-24.

STAB, RÅD OG UTVALG

Menighetsråd, stab og frivillige har gjort og gjør en imponerende innsats for å realisere kirkens visjon også her i Nannestad, også i koronatiden. Menighetsrådene synes meget godt utrustet til å ta fatt på de mange spennende oppgavene som ligger foran, selv om koronasituasjonen har gjort inngangen til valgperioden annerledes enn det vi alle ønsket. Derfor er det særlig viktig at det blir gjennomført et felles møte mellom råd og ansatte så snart situasjonen tillater det, der man sammen ser på resultatene som er dokumentert i årsstatistikken og definerer utviklingsområder. Det bør, slik menighetsrådene i Holter og Bjørke har gjort, utvikles en strategiplan også for Nannestad og Stensgård, samt en helhetlig strategiplan for kirken i kommunen der man tydeliggjør de ulike soknenes profil og hva som er felles for kirken i hele Nannestad. Dette er nødvendig for at lokalkirken kan utnytte alle de muligheter jeg har blitt eksponert for i løpet av denne visitasen.

Under visitasen har jeg hatt samtale med lokalkirkens ansatte i felles stabsmøte. De fremstår som et dedikert arbeidsfellesskap som får til svært mye og nyskapende sammen, og med tydelige visjoner for folkekirkens muligheter i Nannestad. Jeg har også hatt tilsynssamtale med diakon Svein Arne Bergli, og med sokneprestene Lilja Kristin Thorsteinsdottir og Svein Skulstad, og hørt dem forkynne. De er trygt forankret i Den norske kirkes bekjennelse og båret av en sterk motivasjon for å formidle evangeliet til nye generasjoner og utvikle lokalkirken her i Nannestad, Bjørke, Holter og Stensgård. Ikke minst er det flott å se tilliten lokalkirkens ansatte og tillitsvalgte nyter på alle arenaer i lokalsamfunnet.

Stor takk til alle som har bidratt til et meget godt visitasprogram, og for mange inspirerende, spennende og ikke minst hyggelige samtaler underveis. Jeg vil også uttrykke stor takknemlighet til ansatte og frivillige som på en tydelig og vennlig måte har bidratt til at vi har overholdt smittevernreglene, og gjort det mulig å gjennomføre visitasjonen på en trygg måte. Og takk for utmerket servering!

UTGANG

Jeg har i løpet av denne visitasjonen møtt et lokalsamfunn i rivende utvikling. Jeg har også møtt en kirke som lever tett på befolkningen, og ved Den hellige ånds ledelse skaper små og store glimt av himmel på jord, der mennesker i Nannestad får erfare at de ikke er alene. For midt i alle endringer som skjer rundt oss – både i kirke og samfunn, på godt og på vondt – er det én ting vi alltid kan være trygge på og få hvile i: «Jesus Kristus er i går og i dag den samme, ja, til evig tid» (Hebr 13,8).

Må Gud fortsatt velsigne kirke og lokalsamfunn i Nannestad!

*Borg bispestol
Atle Sommerfeldt
Fredrikstad 14.mars 2021*